రామాయణంలో హనుమంతుడు

ఉషశ్రీ

ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఎవరితో, ఎంత మాట్లాడాలో తెలిసిన వాడు హనుమంతుడు.

రామాయణంలో హనుమంతుని వెంట అనుదినం ఒకగంట తిరుగుతూంటే మన ధీశక్తి వికసించి దానిని ఎదుటివారికి తెలిపే సంభాషణ చాతుర్యం లభిస్తుంది. కిష్కింధలో హనుమత్ప్రవేశం నుండి యుద్ధకాండ చివర రామపట్టాభిషేక పర్యంతం ఈ ధీమంతుని వెంట సావధాన చిత్తులై నడవండి. కొంతలో కొంతయినా మాట్లాడేశక్తి అలవడుతుంది.

7

శూరత్వం

జానకీదేవికి ధైర్యవచనాలు చెప్పి, ఆవిడ ఇచ్చిన చూడామణిని గ్రహించి, తిరుగుముఖం పట్టి సాగర లంఘనానికి బయలుదేరబోతూ -

మనం వచ్చిన పని కొంచెం మిగిలినట్లు అనిపిస్తున్నది. సీతాదేవిని చూశాను, అయితే ఈ ఇల్లాలిని చూడడంతో అయిందా?

రావణుడు సీతాదేవిని రామచంద్రునికి అప్పగించడు.

తామస ప్రకృతి కల రాక్షసులు సామమార్గాన లొంగిరారు. సిరిసంపదలతో మునిగి ఉన్న వీరిని దానంతో దారికి తీసుకురాలేము. పరాక్రమ సంపన్నులయిన వీరి బలగర్వం భేదోపాయానికి లొంగదు. ఇక మిగిలింది దండనీతి, పరాక్రమ ప్రదర్శనమే; అంటే యుద్ధం తప్పదు.

ముందు ఈ రాక్షసుడి అంగబలం, ఆయుధబలం తెలుసుకోవాలి. అప్పుడు యుద్ధానికి వస్తే అవలీలగా కార్యం సాధించగలం. దూతగా వచ్చినవాడు తనకు తన ప్రభువు ఆజ్ఞాపించిన పని యొక్క పూర్వాపరాలు కూడా పూర్తిచెయ్యకుండా వెడితే ప్రయోజనం లేదు.

వీరి శక్తి తెలుసుకోవాలంటే ముందు మన శక్తి ప్రదర్శించి వారిని రంగంలోకి దింపాలి. దింపి కొందరు యోధులను నేలకూల్చాలి. అప్పుడు కాని మూలస్తంభాలు కదలిరావు. ఇంత జరిగాక తిరిగివెళ్ళాలి, అని నిశ్చయించుకున్నాడు.

రావణునికి ప్రియమయిన అశోకవనం ధ్వంసం చెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు.

వార్త విన్న రావణుడు తనతో సమానబలం కల కింకర గణాన్ని హనుమంతుడితో యుద్ధానికి పంపాడు.

తరువాత జంబుమాలి, మంత్రి పుత్రులు, సేనానులయిన విరూపాక్ష, యూపాక్ష, దుర్ధర, ప్రఘస, భాసకర్ణులు, అక్షకుమారుడు.

ఇలా ఒకరి తరువాత ఒకరిని

రావణుడు పంపాడు

హనుమంతుడు చంపాడు

అన్నట్టుగా సాగింది ఆ యుద్ధం

తిరిగి వెళ్ళి రావణుడికి ముఖం చూపించినవాడు ఒక్కడూ లేడు.

●●●

సుమారు మూడు వందల శ్లోకాలలో సాగిన ఈ రాక్షస సంహారకాండలలో హనుమంతుని నోట వెలువడిన మాటలు అయిదారు కంటేలేవు. మిగిలినదంతా ఆయన సాగించిన శత్రుసంహార వర్ణనా విశేషమే.

ఒకరిని చంపినట్లు ఒకరిని చంపడు.

అటువంటి విచిత్ర యుద్ధం సాగిస్తాడాయన.

హనుమంతుడూ పలికిన పలుకులు –

జయత్యతి బలో రామో

లక్ష్మణశ్చ మహాబలః

రాజా జయతి సుగ్రీవో

రాఘవేణాభి పాలితః

దాసోహం కోసలేంద్రస్య

రామస్యాక్లిష్ట కర్మణః

హనుమాన్ శత్రుసైన్యానాం

నిహంతో మారుతాత్మజః

న రావణ సహస్రం మే

యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్

శిలాభిస్తు ప్రహరతః

పాదపైశ్చ సహస్రశః

అర్ధయిత్వా పురీం లంకాం

అభివాద్య చ మైధిలీం

సమృద్ధార్థో గమిష్యామి

మిషతాం సర్వ రక్షసాం

అతిబల మహాబలులైన రామలక్ష్మణులకూ, మా ప్రభువు సుగ్రీవునకూ జయం.

ఏ ఘనకార్యమైనా, ఏ మాత్రం శ్రమపడకుండా అవలీలగా చేయగల రామభద్రుని దాసుడనైన నేను వాయునందనుడను, శత్రుసైన్యనాశకుడను. మహావృక్షాలు పెకిలించి విసురుతూ, రాళ్ళవాన కురిపిస్తూ యుద్ధం సాగిస్తూంటే వేలమంది రావణులు నా ఎదుట నిలవలేరు.

ఈ లంకానగరాన్ని నాశనం చేసి, కార్యసాధన తృప్తితో, జానకీదేవికి అభివాదం చేసి, రాక్షసులందరూ కన్నులప్పగించి చూస్తూంటే హాయిగా తిరిగివెడతాను.

దశ నాగబలాః కేచిత్ ఖేచిద్దశ గుణోత్తరాః
కేచిన్నాగ సహస్రస్య బభూవుస్తుల్య విక్రమాః

సన్తిచౌఘబలాః కేచి కేచిద్వాయు బలోపమాః!
వేయుమస్తి పురీలంకా నయూయం నచ రావణః

ఓ రాక్షస యోధులారా మీరు నన్నే చూస్తున్నారు. మా సుగ్రీవ ప్రభువు కనుసన్నలలో ఇట్టి వేల లక్షల యోధులున్నారు.

పది ఏనుగుల, వంద ఏనుగుల, వెయ్యి ఏనుగుల బలం కలవారున్నారు.

వారు పరాక్రమించి వస్తే, మీ లంకా నగరం మిగలదు, మీరూ ఉండరు, మీ ప్రభువూ ఉండడు అని, నన్ను మించిన వానర యోధులు రాబోతున్నారు, అని వారికి భీతి కలిగించాడు.

తన ప్రభువు శక్తి, ఆయన అనుచరుల సామర్థ్యం తెలియ చెయ్యడానికి మాత్రమే ఆ మాటలు వాడాడు.

తా నేమిటో చేతులలోనే ప్రదర్శించాడు.

ఎంతటి శూరత్వం ప్రదర్శించాడంటే,

రావణుడు స్వయంగా -

దానిని సామాన్యమయిన కోతిగా భావించకండి జాగ్రత్తగా వ్యవహరించండి. ఇదివరలో నేనెందరో వానరులను చూశాను. వారి బలపరాక్రమాలు ఎరుగుదును. అవక్ర పరాక్రమం కల మైందద్వివిధుల సాహసం కూడా ఇంతటిది కాదు. వీడి ఆకారం, ధీరత్వం, ధీశక్తి, ఉత్సాహం సామాన్యంగా లేవు. ఒక మహా భూతమేదో వానర రూపంలో దిగి ఉంటుంది.

దృష్టాహి హరయః పూర్వం
మయా విపుల విక్రమాః
వాలీచ సహ సుగ్రీవో
జాంబవాంశ్చ మహాబలః
నీలః సేనాపతిశ్చైవ
యేచాన్యే ద్వివిదాదయః
దైవం తేషాం గతిర్భీమా
న తేజో న పరాక్రమః

న మతిర్న బలోత్సాహా
న రూప పరికల్పనమ్

మత్సత్య మిదం జ్ఞేయం

కపిరూపం వ్యవస్థితమ్

జాగ్రత్తగా నడిచి ఆ వానరాన్ని బంధించండి, అని తన వారిని హెచ్చరించవలసి వచ్చింది.

శూరుడూ, శత్రువు అయిన రాజు నోట ఇటువంటి పలుకులు పలికించగలిగే శూరత్వం హనుమంతుడిది.

ధీర ఉత్సాహాలలో అందరికీ ఆదర్శప్రాయుడు ఆంజనేయుడు.

●●●

పంపిన వారినందరినీ హనుమంతుడు చంపడంతో గత్యంతరం లేక ఇంద్రజిత్తుని వదిలాడు లంకేశ్వరుడు. దేవేంద్రుని గడగడలాడించిన ఇంద్రజిత్తు తికమకపడ్డాడు, హనుమంతుని ఏమీ చెయ్యలేక:

గత్యంతరం లేక బ్రహ్మాస్త్రంతో బంధించి రావణుని ఎదుట నిలబెట్టాడు ఇంద్రజిత్తు.

హనుమంతుని తేజస్సు చూసిన రావణుడు –

కి మేష భగవాన్నందీ

భవే త్సాక్షాదిహాగతః

ఏన శప్తోస్మికైలాసే

మయా సంచాలితా పురా

వాయం వానరమూర్తిః

స్యాత్కింస్వి ద్బాణోపివాసురః

ఎవడు వీడు, ఈ తేజస్సు చూస్తుంటే అలనాడు కైలాసాన్ని కదిలించినపుడు ఆగ్రహంతో నన్ను శపించిన నందీశ్వరుడిలా రాలేదుకదా, కాకుంటే బాణాసురుడు వానర రూపంతో దిగాడా, అనుకున్నాడు.

శత్రువు కూడా ఓహో అనగల తేజస్వంతుడు హనుమంతుడు.

శత్రువే అయినప్పటికీ వానిలోని గుణాన్ని గుణంగా స్వీకరించి, అవగుణాన్ని అవగుణంగా ఖండించగల సద్గుణవంతుడు హనుమంతుడు.

రత్నమాణిక్య ఖచిత సువర్ణ సింహాసనం మీద సర్వ భూషణాలంకృతుడై, కిరీటధారియై వెలుగుతున్న రావణుని చూడగానే –

అహోరూప మహోధైర్యం

అహో సత్వమహోద్యుతిః

అహో రాక్షస రాజస్య

సర్వ లక్షణ యుక్తతా యద్యధర్మో నబలవాన్

స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః

స్యాదయం సురలోకస్య

స శక్రస్యాపి రక్షితా

ఓహో ఏమి వీని సౌందర్యం ! ఏమి ధైర్యం.

ఏమి శక్తి, ఏమి శరీరకాంతి! సర్వలక్షణ లక్షితుడై అలరారే ఈ రాక్షసేశ్వరుడు దేవేంద్రునితో పాటు అమరావతిని కూడా ఏలతగ్గవాడే, కాని పరస్త్రీ వ్యామోహమనే అధర్మం ఒక్కటే ఎందుకూ కాకుండా సర్వనాశన పథం వైపు నడిపించింది, అనుకున్నాడు.

రావణుని తేజస్సుని మెచ్చుకోవడానికి వెనుకాడలేదు. శత్రువులో అన్నీ లోపాలనే చూడగలగడం మిత్రుడిలో మంచి లక్షణాలనే చూడడం సామాన్యుల లక్షణం. ఎదుటి వ్యక్తితో మనకి ఎటువంటి సంబంధం ఉన్నప్పటికీ, మంచికి మంచిగా, చెడుకి చెడుగా చూడగలగడం ఉత్తముల లక్షణం. అటువంటి ఉత్తమ గుణవంతుడూ హనుమంతుడు.

ముందుగా మనిషి ఆకృతి చూడగానే కలిగిన ఆశ్చర్యాన్ని ప్రకటించాడు. ఉత్తర క్షణంలో రావణునిలోని దుర్గుణాలు గ్రహించి, మనోనేత్రతో చూచి, రావణుని నాశనాన్ని ఊహించాడు.

కంటికి కనిపించే రూపానికి, మనస్సు చూసే రూపానికి ఎంత భేదం ఉంటుందో ఈ సన్నివేశంలో బోధిస్తాడాయన మనకు.

మనిషిని చూడగానే నిర్ణయానికి రాకు. మనిషియొక్క అంతరంగాన్ని గ్రహించు - అనేది మనం ఇక్కడ గ్రహించగలిగితే అకారణంగా అధములని అందలాలు ఎక్కించి అవమానాల పాలు కానవసరం లేదు.

●●●

<u>వాక్యకోవిదుడు</u>

రావణుడు తన మంత్రి ప్రహస్తుని వైపు తిరిగి, వీడెవడో, వీడి కథేమిటో కనుక్కోమన్నాడు.

సమాధానంగా మారుతి:

మీ ప్రశ్నలు చాలా అయోమయంగా ఉన్నాయి. నా ముఖం చూస్తే తెలియడం లేదా, నేనెవరినో.

ఇక నేనెందుకొచ్చానని అడుగుతున్నారు.

నేను వానరాన్ని, వానర లక్షణంతోనే వచ్చాను. ఇక్కడ మంచి మంచి వనాలున్నాయి, మధురమయిన ఫలాలు దొరుకుతాయి, అని వచ్చాను. వచ్చాక మీ ప్రభువుని చూడాలనిపించింది, ప్రభుదర్శనం సామాన్యులకు లభించాలంటే ఏదో పాడుపని చెయ్యాలి. అందుకే అశోకవనం ధ్వంసం చేశాను. మీవాళ్ళు నన్ను చంపడానికి వచ్చారు. ఆత్మరక్షణార్థం వారిని సంహరించక తప్పలేదు. ఆత్మరక్షణకోసం ఎవరయినా చేసేపనేకదా! ఇది - అన్నాడు.

శబ్ద బ్రహ్మవేత్త, వాక్యవిశారదుడు, ధీమంతుడు అని రాముని చేత ప్రశంసలు పొందిన హనుమంతుడు రావణుని ముందు సాగించిన ప్రసంగంలో పూర్వభాగం ఇది.

దీన్ని పరిశీలిస్తే -

ముందుగా, రావణుని ఉద్యానవనాలను ప్రశంసించాడు. ఎంతటి వాడయినా ప్రశంసలకి లొంగకుండా ఉండడు. ఆ ప్రశంసతో వాని ఘనతకి నీరాజనం పట్టి సుముఖం చేసుకున్నాడు.

అనంతరం రాజదర్శనం కోసం ఆదుర్దా వ్యక్తం చేసి మరింత లొంగదీశాడు.

తను చేసిన రాక్షస సంహారానికి కారణం ఆత్మరక్షణ అన్నాడు.

తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా
బలినో యుద్ధ కాంక్షిణః
రక్షణార్థం తు దేహస్య
ప్రతి యుద్ధా మయారణే

న్యాయస్థానంలో నిలబడినవాడు తాను నేరం చెయ్యడానికి కారణం ఆత్మరక్షణ అని ఋజువు చేసుకుంటే వానికి శిక్షపడదు. అది శిక్షా స్మృతిలో నియమం.

సర్వశాస్త్ర విశారదుడయిన హనుమంతుడు శిక్షాస్మృతిని అవగతం చేసుకున్నవాడు కనకనే ఈ ప్రసంగాన్ని ఇలా కొనసాగించాడు. అటువంటి క్లేశం ఎదురయినపుడు మనం ఎలా మాట్లాడాలో ఉపదేశించాడు.

అంత వివేకంగా ప్రసంగం ప్రారంభించి రావణుని ఆగ్రహం తగ్గించిన అనంతరం:

నేను సుగ్రీవ సచివుడును. రామదూతను. మా మహారాజు పంపిన సందేశాన్ని నీకు వినిపించడానికి వచ్చాను.

ప్రప్రథమంగా నీ సోదరుడుగా అయిన నీ యోగక్షేమాలు అడగమన్నాడు, అని మొదలుపెట్టి.

రావణా నీకు తెలియని విషయం కాదు. మా వానర ప్రభువు వాలి. ఆయనను నువ్వు బాగా ఎరుగుదువు. ఆయనను ఒక్క బాణంతో నేల కూల్చిన మహాయోధుడు రామభద్రుడు.

త్వయా విజ్ఞాత పూర్వశ్చ
వాలీ వానర పుంగవః
రామేణ నిహతః సంఖ్యే
శరేణైకేన వానరః

ఒకనాడు రావణుని తన చంక కింద బిగించి సప్తసముద్రాలలో ముంచి విడిచిన బలశాలి వాలి, అంతటివాడు రాముడు విడిచిన ఒక్క బాణంతో నేలకూలాడు, అనడంతో రావణుని ధైర్యం చల్లబడాలి. అదీ హనుమంతుని మాటలోని చాకచక్యం.

సీతాన్వేషణ భారాన్ని స్వీకరిస్తానని రామచంద్రుని కిచ్చిన వాగ్దానుసారం మా ప్రభువు సుగ్రీవుడు వానరయోధులందరినీ నలుదిక్కులకూ పంపాడు.

మా వానర యోధులెంతటివారో ఎరుగుదువా?

గరుత్మంతునితో సమంగా ఎగరగలవారు ఒందరు, వాయువేగంతో పోగలవారు కొందరు.

అందరూ భూమ్యాకాశాలలో తీవ్రగమనంతో సాగగలవారే.

నన్ను హనుమంతుడంటారు.

శతయోజన విస్తీర్ణమయిన సముద్రాన్ని దాటి నీ లంకానగరంలో ప్రవేశించి సీతాదేవిని దర్శించాను.

లంకేశ్వరా! నీకు ధర్మం తెలియదని నేననుకోవడంలేదు. మహా తపస్సంపన్నుడవనీ, ప్రాజ్ఞుడవనీ విన్నాను.

నీ వంటి ధీమంతులు ధర్మమార్గాన్ని విడిచి విపత్తులు తెచ్చుకోకూడదు.

పరదాపహరణం మహా పాతక హేతువు.

రామలక్ష్మణులు ధనుర్బాణధరులై నిలబడితే సురగరుడోరగ యక్ష కిన్నర దానవగణాలు నిలబడలేవు.

మర్యాదగా ఆయన భార్యను ఆయనకు అప్పగించు.

ఆ మహనీయుడెవరో నీకు తెలిసినట్లు లేదు.

మానవ రూపంలో భూమికి దిగిన దివ్యస్వరూపుడు.

ఈ మాటలేమీ నీకు రుచించకపోతే ఈ ఒక్కమాట సావధానంగా విను.

నేను సీతాదేవిని చూశాను. మిగిలిన దానిని ఆయన అవలీలగా పూర్తిచేస్తాడు.

దృష్టాఽయం మయాదేవి
లబ్ధం యదిహ దుర్లభం

ఉత్తరం కర్మ యచ్ఛేషం

నిమిత్తం తత్ర రాఘవః

దేవదానవ గరుడ గంధర్వ కిన్నర కింపురుషులెవ్వరూ నిన్ను సంహరించలేరు. కాని నరవానరులయిన రామసుగ్రీవులు వస్తున్నారు.

నిన్నటివరకూ నీ ధర్మకార్యాల ఫలాన్నీ, నీ తీవ్ర తపశ్శక్తి యోగాన్నీ అనుభవించావు. అది పూర్తికాబోతున్నది.

జానకీదేవిని అపహరించిన అధర్మఫలాన్ని అనుభవించక తప్పదు.

చివరగా ఒక్కమాట విను.

జనస్థానంలో నీ సహచరులైన రాక్షస యోధులందరూ కోదండ శరవర్షంలో మునిగిపోయారు. మహా బలిష్ఠుడయిన వాలి నేలకూలిన వార్తకూడా విన్నావు.

ఈనాడు మా ప్రభువయిన సుగ్రీవుడు రామునితో స్నేహం చేశాడని నేను చెప్పినది నీకు వినిపించి ఉంటుంది.

జనస్థానం వధం బుధ్వా

బుధ్వా వాలి వధం తధా

రామసుగ్రీవ సఖ్యంచ

బుధ్యస్య హిత మాత్మనః

ఇప్పుడు నీ శ్రేయో మార్గమేమిటో ఆలోచించుకో.

రాముని క్రోధాగ్నీ, సీతామహాదేవి పాతివ్రత్య తేజాగ్నీ ఈ రెండూ లంఖానగరాన్నీ, నిన్ను సర్వనాశనం చేస్తుంటే నీ కళ్ళతో నీవు చూడక తప్పదు.

తప్పాలంటే నా హితోపదేశం విను.

లేదూ -

చతుర్ముఖుడూ, ఫాలలోచనుడూ, సహస్రాక్షుడూ - వీరెవరూ రాముని ముందు నిలవలేరు. ఆయన ధనుర్ధారియై నిలబడితే వీరిలో ఎవ్వరూ నీకు రక్షణ ఇవ్వలేరు.

బ్రహ్మా స్వయంభూః చతురాననోవా

రుద్ర స్త్రీనేత్ర స్త్రిపురాంతకోవా

ఇంద్రో మహేంద్రః సురనాయకోవా

త్రాతుం నశక్తాయుధి రామవధ్యం

రామభద్రుడు శరణాగత వత్సలుడు. ఆయన భార్యను ఆయనకు అప్పగించి పాదాలమీద పడు, అనుగ్రహిస్తాడు.

సాహస పరాక్రమాలుండగానే సరిపోదు, దయా హృదయం, క్షమాగుణం ఉండాలి.

మన వీర శూరత్వాలను అందరి మీదా ప్రయోగించ కూడదు. సాధు, సజ్జన, నారీ రక్షణం వీరలక్షణం కావాలి, అని వ్యంగ్యంగా హితబోధ చేశాడు.

ఇక్కడ చాలా సుదీర్ఘ ప్రసంగం చేశాడు హనుమంతుడు. లంకానగర సౌందర్యాన్ని పొగుడుతూ, రావణుని ఆవేశాన్ని చల్లబరిచాడు. చల్లబడితేగాని, హనుమంతుడు చెప్పే మాటలు వినే స్థితిలోకి రాడు రావణుడు.

సావధానంగా వినే స్థితిలోకి తీసుకువచ్చిన తరువాత నెమ్మదిగా తనని పరిచయం చేసుకున్నాడు.

రాముని శూరత్వాన్ని తెలియజేయడానికి రావణుని గుండెజారే వాలి పేరు చెప్పాడు మొదట.

తరువాత రావణునిలోని గుణాలనూ, అవగుణాలనూ ప్రస్తావిస్తూనే రాముని వీరత్వాన్ని చాటాడు. సీతాదేవిని తిరిగి రామచంద్రునికి అప్పజెప్పినట్లయితే జరిగే పర్యవసానం ఎలా ఉంటుందో కనులకు కట్టినట్లు వర్ణించాడు. హితువు చెప్పాడు.

ఆయన ప్రసంగ శైలి ఎంతటిదీ అంటే -

అంతటి ఆగ్రహంలో ఉన్న రావణుడు కూడా వింటూ మౌనంగా ఉండిపోయాడు.

మొదటిసారి రాముడు హనుమంతుని చూసినపుడే అన్నాడు, కత్తిదూసి మీదికి వచ్చే శత్రువైనా, ఇతడి మాటలు వింటే చేతులు జోడించాలి. "ఉద్యతాసేర రేరపి" - అని. అందుకు నిదర్శనం ఈ సన్నివేశం.

అదీ వాక్య విశారదుని ప్రసంగ నైపుణ్యం.

కొంతసేపటికి కానీ తాను వింటున్నదేమిటో తెలిసే స్థితిలోకి రాలేకపోయాడు రావణుడు.

తెలిసే స్థితిలోకి వస్తూనే ఆవేశంతో -

అధిక ప్రసంగం సాగిస్తున్న వీడి తల నరకండి, అని ఆజ్ఞాపించాడు.

విభీషణుడు దుత వధార్హుడు కాదని వారించాడు.

శిక్ష తప్పదని తోకకి నిప్పు పెట్టించాడు రావణుడు.

తోక నుండి జ్వాలలు ఆకాశానికి లేస్తున్నాయి.

అంతగా మండుతున్నప్పటికీ హనుమంతునికి చల్లగా ఉంది మంట.

క్షణం ఆలోచించాడు.

ఇంత మంట మండుతున్నా నాకేమీ బాధలేదే

ఏమిటి దీనికి కారణం?

రాముని ధర్మదీక్ష

సీతాదేవి పాత్రివత్య శక్తి

అందుకు తోడు అగ్ని దేవునికీ, మా తండ్రి వాయుదేవునికీ ఉన్న స్నేహం కారణంగా ఈ వేడి నన్ను బాధించడంలేదు అనుకున్నాడు.

ఏదైనా ఘన కార్యం సాధించే ప్రయత్నం చేసినపుడు విజయం సాధిస్తే అది తమ శక్తి ద్వారా సాధించామనీ, పరాజయం పొందితే దైవం అనుకూలించలేదనీ అనడం సామాన్యుల లక్షణం.

కాని, హనుమంతుడు అదంతా తన ప్రతాపం అని మీసాలు దువ్వి భుజాలు ఎగరవేయలేదు. ఏ మంచి జరిగినా అది సజ్జన సాంగత్యంవల్ల, వారి అనుగ్రహం వల్ల, తన తల్లిదండ్రుల పుణ్యవిశేషం వలన జరిగిందని భావించే ఉత్తమ స్వభావం కలవాడు హనుమంతుడు.

అలాకాక అంతా నా శక్తి అని అహంకారానికి లొంగిన వారు మూర్ఖులు, లొంగకుండా ఉనన్వారు హనుమంతులవుతారు. అఖిల జగదారాధ్యులవుతారు. కాని వారు కాని వారే.

(తరువాయి వచ్చేసంచికలో)

Comment on this article..